

מסדר החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

גליונות לעיון בפרשת השבוע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים וחמש

נשא (תשכ"ו)

פרק ז'
הנשיאים

עיינו גם גליון נשא תשל"א!

א. שאלה כללית

ר' יוסף אבן כספי "סירת כסף" והוא "ספר הסוד": (ע' 160)

... ואומר שאריכות לשון נמצא ברוב בספר תורתנו במה שהוא נחלה בענין שכונתו הראשונה הוא להמון העם ולא ליחידים השרידים. ולכן זה הספור שהוא הנמשך אחרי בנין המשכן וכל זה הוא סעיף מן האילן ההוא, הנה כמו שארכו הדברים בבנין המשכן תחילה בצווי הראשון, ואמר בספור מעשהו ואחר בהקמתו, נמשך לו זה הענין שהוא מסיבו גם כן, והוא התנדבות העם וראשיהם לחנוכת אותו הבית הנכבד; לכן האריך בספור פרטי זאת הנדבה המופלגת, ואנחנו בכללנו נרגיש בהפלגתה בכפילת ספורה פעמים רבות ורבות, וגם בחבור סכום מספרה באחרית הספור כמו שיעשה באמרו (פסוק פ"ד) "זאת חנוכת המזבח... מאת נשיאי ישראל: הקערות כסף שתיים עשרה, מזרקי כסף שנים עשר...".

ואין ספק שראותנו זה אנחנו כלל עם ישראל בכל חלופנו בזמננו, רצוני אם דור החדש הנכנס לארץ, או דור דוד ושלמה, או שאר הדורות הבאים אחריהם, וגם אנחנו היום שבכללנו, המונים ויחידים הנה לכלנו בהבנת אלו הענינים תועלות גדולות ורבות ומספר ממינים שונים....

- 1) מה השאלה הידועה (שהתקשו בה ראשונים ואחרונים) שלה משתדל אבן כספי לתת כאן תשובה?
 - 2) הסבר את המלים המסומנות בקו.
 - 3) מהו הלקח שיש ללמוד מפרקנו לדורות לדעת אבן כספי?
 - 4) השה תשובתו לתשובת הרמב"ן בד"ה ויקריבו נשיאי ישראל החל מן "והנכון בטעם הכתוב כי הקב"ה חולק כבוד" (דבריו הובאו בגליון נשא תשכ"ד).
- מה ההבדל בין תשובת הרמב"ן לבין תשובת אבן כספי?

- ב. ב' ויקריבו נשיאי ישראל ראשי בית אבותם הם נשיאי המטות הם העומדים על הפקודים
- ג' ויביאו את קרבנם לפני ה' שש עגלות... ויקריבו אותם לפני המשכן
- ו' ויקריבו הנשיאים את חנוכת המזבח ביום המשח אותו ויקריבו הנשיאים את קרבנם לפני המזבח.

ר' משה חפץ: ספר מלאכת מחשבת

וראיתי אני לומר בזה, כי נשיאי ישראל שזכרנו למעלה (במד' א' ד') נמוכי רוח, למודי ענוה לא הסתכלו בגדולות ובנפלאות ולא עלה על לבם להקרא אלא ראשי בית אב ושלכך זכו להיות ראשי אלפי ישראל, "כי הם ה' ושפל יראה" (תהל' קל"ה) וכל המשפיל עצמו הקב"ה מגביהו. אף בזה כל זמן שרדפו דרכם ולא התנדבו למלאכת המשכן אלא באחרית קלסם הכתוב, שהם הקריבו עצמם באמנם שאין להם מעלה אלא להיותם ראשי בית אבותם ולא נשיאים. וזה היה נסיבה לנשואם ולנשואם כימי עולם. והכתוב מפרסם גדולתם להגיד, שהם עם כל ענותנותם, הם נשיאי המטות, הם העומדים על הפקודים וכל איש ישראל מוכה באצבע היותם שרים. אע"פ שלפני ה' שפלים בעיניהם, והבורח מן השררה השררה רודפתו, ושעודם מחזיקים בתומתם, והביאו בעצמם מבלי שליח את העגלות ואת הבקר להקריבם לפני ה'. "על כן לא אמר "ויקריבו את קרבנם", כי "ויקריבו" פרושו אף על ידי אחרים, אמנם הם בכבודם הנהיגו השוורים אל המשכן. גם לא הזידו לקרב אל משכן ה' ודרך כבוד ייראו מגשת אליו והניחוס אל הכהנים בני אהרן... (וכל זה) מגודל ענוה שלא רצו לגשת אל הקודש, או שלא בחרו שבעל השור יעמוד על שורו להשתבח במנחה ההולכת לפניו.

לכן ה' ית' היוצר יחד לבם ומבין מעשיהם שלט גמולם בראשם וצוה שהוא בכבודו ובידו יקח מתנתם ולא הכהנים ויעשה להם את כל הכבוד הזה מדה כנגד מידה...

ואולם אוי לרבנות שמקברת בעליה, והשררה מביאה לידי רוע לב וזדון, כאשר עשה הלל בבני בתורה, גם אלה חזרו לאחוריהם ונתגאו בראותם עליהם היקר והגדולה התחילו אח"כ לדבר גבוהה גבוהה. ושתיים רעות עשו: כאשר הביאו "קרבנם לחנוכת המזבח לא המתינו כפעם בפעם להקריב אחרונים, אלא מיד "ויקריבו... ביום המשח אותו" ולא שמרו את משמרת מחשבותיהם כאשר מתחילה ולא רצו להתעכב שיעבור אפילו יום המשיחה, אלא תיכף הביאו קרבנם ביום המשח אותו בראש וראשונה, גם הפעם הזאת לא הביאום בידיהם אלא על ידי

בבדוקם המתפרשים מפני אדוניהם...

זאת ועוד אחרת: כאשר שלחו קרבניהם בחרו להתפאר עליהם ולהשתבח בתהילתם ורצו שיקרא שם "בשיאים" עליהם... שנחנו בקולם והשמיעו בקהל היות זה קרבן הנשיאים, מה שלא עשו בראשונה, כי שמה בחרו בהצנע לכת וכאן בגאווה להתהדר בעיני העם ולהשתבח בעיר, אשר כן עשו; בזורו אחר בשרירות לבם. גם ה' ית' הלך עמם בקרי וצוה עתה למשה... דרך נזיפה, ... להענישם על אשר רצו להשתבח במנתה.

1 x הסבר מהו הרמז הלשוני שמצא הפרשן לכך שבחחילה הם השפילו עצמם והקב"ה יגביהם, לבסוף הם עצמם מגדלים עצמם? והלא הכתוב גם ב' ג', גם ב' י' מכנה אתם "בשיאים"!

2 x מהי עוד (נוסף על תשובתך לשאלה 1) התמיהה הסגנונית ב' ב' שעליה בנויים דבריו בשבחים של הנשיאים בתחילה?

3 מהן התמיהות הסגנוניות ב' ג' ובפסוק ה' שעליהן בנויים דבריו על זכותם ועל ששלם ה' להם גמולם מזה כנגד מדה?

4 xx בשני המקומות המסומנים בקו השתמש במליצה שאולה ובזכרון לשון קדומה, שלא כפי המשמעות המקורית. הסבר מה המשמעות המקורית ואיזה הוראה ניתנת לבטויים האלה בהקשר זה!

5 מהו העיובש שהענישם ה' "דרך נזיפה" לפי דעתו והיכן נרמז בכתוב?

6 השוה את דבריו לדברי המדרש שהובאו בקצור ברש"י ג' ד"ה ויקריבו אותו לפני המשכן:

אמר ר' נתן: מה ראו הנשיאים להתנדב כאן בתחילה ובמלאכת המשכן לא התנדבו תחילה? אלא כך אמרו הנשיאים: "יתנדבו ציבור מה שיתנדבו ומה שמחסירין אנו משלימין!" כיון שראו שהשלימו צבור את הכל, שנאמר (שמות ל"ו ז') "והמלאכה היתה דים" אמרו: "מעתה מה לבר לעשות?" הביאו את אבני השוהם והמלוואים לאיפורד ולחושן. לכך התנדבו כאן תחילה!

ועיין בעלון ההדרכה.

מה ההבדל בין תפישת רש"י (פ"פ המדרש) ובין תפישתו של בעל מלאכת מחשבת?

ג. פסוק פ"ט: ובנא משה אל אוהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול מדבר אליו שד"ל ד"ה לדבר אתו.

לא נמצא "דיבר אתו" באדם עם אל, ואף לא "דיבר אותו", אלא כאן ובסוף כי תשא (שם ל"ד ל"ד) "ובנוא משה לפני ה' לדבר אתו", על כרחי נפרש שידובר אתו, כמו (תהלים ק"ד) "כלם אליך ישברו לתת אכלת בעתו".

1. x מה הדמיון לדעתו בין פסוקנו לבין הפסוק המובא בדבריו מתהלים ק"ד?

2. לכאורה דברי ירמיהו (י"ב א') "אף משפטים אדבר אותך" סותרים את הכלל הלשוני המובא בשד"ל לעיל. ואולם לדעת שד"ל אין הפסוק סותר את דעתו. הסבר, כיצד?

3. השוה ראב"ע לפסוקנו ד"ה ובנוא משה: יתכן שתחילת הדבור שהוא (ויקרא א' א') "ויקרא אל משה..." היה כאשר נשלמה החנוכה.

האם דברי ראב"ע אלה מחזקים את פרושו של שד"ל או מנוגדים לפרושו?